

Departementaal vertrouwelijk

Duiding Maatschappelijke impact COVID-19 (nr. 4)

Kerneenheid
Analyse

Donderdag 22 oktober 2020 - geactualiseerd 22 oktober tot 08:00

Duiding

- De nieuwe maatregelen vergroten ten dele de consistentie en duidelijkheid, maar het draagvlak kan afnemen wanneer mensen blijven zoeken naar manieren om maatregelen te omzeilen ('hotelarrangement' bij restaurants, hotels als feestlocatie) en ogenschijnlijke inconsequenties (scholen open, horeca gesloten).
- Berichten over problemen met handhaving i.c.m. de roep om strengere handhaving en toename van boetes, en kritiek vanuit experts en het Red Team, kunnen draagvlak voor de maatregelen ondermijnen.
- Onvrede over onvoldoende naleving en over uitingen van tegenstanders kan leiden tot weerstand bij voorstanders van maatregelen. In verschillende groepen bestaat de neiging om ongefundeerd zondebokken aan te wijzen voor de oplopende besmettingen. Zo blijft polarisatie op meerdere vlakken (online) bestaan en mogelijk toenemen.
- Het beperken van mogelijkheden als uitlaatklep, bijv. bezoek aan voetbalwedstrijden, alcoholverkoop, en/of opgekropte frustratie bij groepen die hard worden getroffen door de maatregelen, (kunnen) leiden tot lokale OOV-problemen.
- Onder tegenstanders bestaat (online) een zekere tolerantie voor buitenwettelijke of gewelddadige acties. Terwijl het online verzet uitgesproken is, blijft de doorvertaling naar de fysieke ruimte overzichtelijk.
- De recente reguliere media-aandacht voor de kleine groep actievoerende tegenstanders, complotdenkers en viruswaaninnigen mede n.a.v. DTN 53, toont de uitzonderingspositie van deze minderheid: hun argumenten werden nergens besproken en de DTN-bevindingen werden niet in twijfel getrokken; het gevaar bestaat dat tegenstanders in een isolement belanden, hun 'wij-zij' denken versterkt wordt, en ze ontvankelijker worden voor complottheorieën en verder afdrijven van de bevolking. Kleine groepjes en eenlingen kunnen in deze context radicaliseren.
- Online complottheorieën krijgen meer uiting in de fysieke wereld, bij protesten en in gedrukte alternatieve media. Zo lijken antisemitische uitlatingen (Den Bosch) niet gevoed extreemrechts, maar juist door complotten als QAnon.
- De theorieën in het nieuwe blad "Gezond Verstand", en de mensen die deze verspreiden, zijn al langere tijd actief in Nederland. Zij verspreiden hun boodschap tot dusverre op allerlei manieren (video's, blogs, sociale media, artikelen) en worden nu door Gezond Verstand in één blad samengebracht. Met COVID-19 is een 'window of opportunity' ontstaan om het wantrouwen dat onder een deel van de bevolking bestaat over uiteenlopende onderwerpen verder uit te dragen en te verbinden.
- De vorm en lay-out van het blad ogen professioneel en lijken op die van reguliere media. Voor een niet-geïnformeerde consument kan het daardoor moeilijk te onderscheiden zijn van reguliere kranten of magazines. Het is mogelijk dat lezers de informatie hierdoor eerder vertrouwen en een nieuwe groep lezers aangeboord wordt die online of uit zichzelf niet zo snel met het blad in aanraking komt.

Situatiebeeld

Draagvlak voor de maatregelen

- De CoronaMelder-app is tot met 11 oktober gedownload door 3,7 miljoen mensen (ruim een kwart van de bevolking), meldt onderzoeksbureau GfK. Van hen zijn veel boven de 50 jaar (30 procent).
- De rechtbank in Den Haag heeft dinsdag besloten dat de Staat mocht overgaan tot de sluiting van de horeca in de strijd tegen de verspreiding van het coronavirus. Zo'n zeventig horecaondernemers spanden een kort geding aan. Brancheorganisatie KNH mist vanuit het kabinet een gedegen wetenschappelijke onderbouwing. Onderzoek van Hart van Nederland stelt dat ruim 60 procent van de Nederlanders achter hen stond. Ook Viruswaarheid en ██████████ riepen horecaondernemers op om zich aan te sluiten bij het kort geding. 5.1.2e
- Er klinken onder verschillende academici kritische geluiden over onduidelijkheid in de maatregelen ('Een onsamenhangend beleid') of gebrek aan perspectief op langer termijn ('Niemand heeft een idee waar we naar toe gaan. We houden ons bezig met dagkoersen').
- Sommige hotels maken oneigenlijk gebruik van hun uitzonderingspositie en stimuleren restaurantbezoek met hotel-dinerarrangementen. Op basis van de noodverordening kan er niet tegen worden opgetreden.
- Andere groepen proberen de nieuwe maatregelen te omzeilen: jongeren gebruiken soms hotelkamers als alternatieve locatie voor illegale feesten. Ook op andere locaties blijven illegale feesten voortduren.

- In het eerste weekend na het ingaan van de gedeeltelijke lockdown heeft de politie 435 boetes uitgeschreven voor het niet naleven van de maatregelen. Na het weekend besloot het Veiligheidsberaad om strenger te gaan handhaven. Zowel de politiebond als de BOA-bond zien dit niet zitten, met name door ondercapaciteit (ziekte- en quarantaineverzuim) en het huidige 'korte lontje' van mensen.
- Ook in andere vitale sectoren leidt verzuim tot ondercapaciteit (o.m. zorg, onderwijs, kinderdagverblijven).
- Op sociale media worden voortdurend berichten gedeeld waarin wordt gereageerd op het dringende advies om mondkapjes te dragen in publieke en openbare binnenruimtes. Initiatieven en actievoerders die zich verzetten tegen het coronabeleid delen bijvoorbeeld brieven voor ouders om zich te verzetten tegen de oproep om kinderen mondkapjes te laten dragen op scholen.
- Het Red Team is bezorgd over het groeiend aantal besmettingen onder kinderen, en roept het kabinet op om sluiting van scholen te overwegen. In de coronaroutekaart is opgenomen dat er in het scenario 'zeer ernstig' specifieke aandacht moet zijn voor de bovenbouw in het voortgezet onderwijs. Ruim tachtig procent van de leraren maakt zich zorgen over hun veiligheid door te volle klassen en een lakse omgang met mondkapjes door leerlingen, blijkt uit een vakbondspeiling. Nieuwsuur meldde afgelopen vrijdag dat op zeker de helft van de middelbare scholen sinds augustus sprake was van minstens één coronabesmetting.

Maatschappelijk ongenoegen

- De (afgebroken) vakantie van de koning naar Griekenland stuit op kritiek in politiek en samenleving. Rutte sprak van een inschattingfout zijnerzijds. In de media heerst ook het beeld van een Koning wiens 'maatschappelijke antenne' niet goed afgesteld stond. Tweede Kamerleden reageren positief op een videoboodschap van de koning met spijtbetuiging, reacties op sociale media zijn gemengd.
- Protestacties tegen de maatregelen gaan door. In onder andere Den Bosch, Nijmegen en Groningen werd geprotesteerd. Er zijn nieuwe protestacties aangekondigd in Den Haag (24 oktober), Utrecht (24/25 oktober), Amsterdam (24 oktober), Rotterdam (29 oktober), Leeuwarden (1 november) en Heerenveen (11 november).
- Er is sprake van internationale samenwerking onder protestgroepen, leden van o.a. Viruswaarheid en de Duitse actiegroep Querdenken spreken elkaar wekelijks om informatie en ideeën voor acties uit te wisselen.
- Onder de actievoerders is er op sociale media wederom veel aandacht voor de ontwikkelingen met betrekking tot de 'Spoedwet'. Er wordt opgeroepen om protestbrieven te versturen naar de Eerste Kamer.
- Bij de demonstratie in Den Bosch waren teksten te zien als "Staatsmedia is virus" en "Den Haag in opstand"; ook werden er antisemitische leuzen gescandeerd als "Heil Hitler" en "Stink Joden"; en de politie werd uitgemaakt voor "de hoeren van justitie". De ME moest eraan te pas komen toen de demonstratie voortijdig op last van de politie werd beëindigd wegens het niet houden aan afspraken.
- De afgelopen dagen zijn meerdere sociale media-accounts verwijderd van personen, actiegroepen en initiatieven die zich verzetten tegen het coronabeleid (redenen zijn onbekend, waarschijnlijk was de berichtgeving in strijd met de platformregels) – inclusief het YouTube-kanaal van complotdenker ██████████. Zij maken nieuwe accounts aan of stappen over naar andere sociale media-platformen. De Blauwe Tijger is een eigen streamingdienst gestart, genaamd 'BlueTube'. Volgens ██████████ moet het platform als alternatief dienen voor Youtube die eerder video's van het initiatief verwijderde.
- De publicatie van het DTN 53 heeft reacties losgemaakt binnen online kanalen waar complotdenkers en actievoerders samenkomen. Zij zien de publicatie als middel om tegenstanders van het coronabeleid monddood te maken en 'de jacht op complotdenkers' te openen.
- Kamervoorzitter Arib wil dat de Haagse burgemeester werk maakt van alle demonstraties voor de deur van het Kamergebouw. Enkele actievoerders roepen Tweede Kamervoorzitter Arib juist op om met hen het 'open gesprek' aan te gaan. Zij willen aan haar de boodschap overbrengen dat zij voor een open dialoog staan.
- Actiegroepen hebben aandacht voor de protestactie van een militair van de KMar. Hij roept militairen en veteranen op om deel te nemen aan een mars van dertig kilometer van Rotterdam naar Den Haag om aandacht te vragen voor kindermisbruik, kinderhandel, organenhandel en ritueel misbruik van kinderen. Ook wil hij een verbod op de Partij voor Naasteliefde, Vrijheid & Diversiteit. Onder andere ██████████ (QAnon-beweging Nederland) deelt de oproep op sociale media.
- Agressie en intimidatie treft ook andere beroepsgroepen, waaronder 'frontliniewerkers' zoals zorgprofessionals en boa's, alsook bijvoorbeeld ov-personeel.

5.1.2e

Maatschappelijk ontwrichting

- Op 30 september jl. is een nieuw tweewekelijks magazine genaamd "Gezond Verstand" gepubliceerd. De eerste editie, met een oplage van waarschijnlijk 1 miljoen, is gratis door het land verspreid door particulieren.
- In het blad worden verschillende bekende onderwerpen voor complottheorieën en desinformatie behandeld, waaronder COVID-19. In de artikelen wordt o.a. de impact van het virus als 'kunstmatige pandemie' gebagatelliseerd of de toepassing van hydroxychloroquine als medicijn gepromoot.
- De initiatiefnemer zegt de grote oplage te hebben bekostigd door particuliere giften van 'uitsluitend Nederlanders'. Volgende edities van het blad zullen, met een oplage van 100.000, via abonnementen worden verspreid en vanaf eind oktober te koop worden aangeboden in winkels.
- De bezorging van de gratis editie is niet zonder problemen verlopen. Lokale kranten berichten over boze ontvangers in Zutphen en in Hoorn zijn bezorgers geslagen. Op sociale media wordt het blad bespot of melden ontvangers er niet van gediend te zijn. Ook de Volkskrant meldt vragen van bezorgde lezers te krijgen. Tegelijkertijd blijkt er wel degelijk een markt voor dergelijke alternatieve media in Nederland te zijn.